

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

Tasapainoilun taito ohjauskohtaamisessa. Poimintoja keskustelunanalyttisestä ohjausvuorovaikutuksen tutkimuksesta

Sanna Vehviläinen
opinto- ja uraohjauksen professori, Itä-Suomen yliopisto
Uraohjauksen päivä 31.3.2022
Itä-Suomen yliopisto, Joensuu

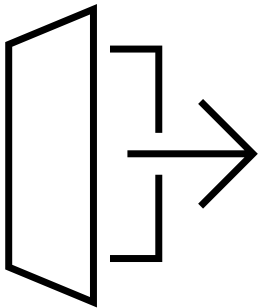
- Tarkastelemalla ohjausvuorovaikutuksen tutkimusteemoja luon kuvaa ohjauksesta "tasapainoilun taitona"
- Mihin pyrkimykseen orientoidutaan – mihin yritetään vaikuttaa – miten merkityksiä rakennetaan arjessa
- Institutionaalista ohjausta ja niitä keskustelun rutiineja joita alalla on tultu rakentaneeksi viime vuosikymmeninä
- Millä mekanismeilla uusi ohjaus voisi syntyä? Tulla tietoiseksi siitä mitä olen tottunut tekemään

Laaja-alainen ohjauksen malli

Ohjaus on institutionaalista yhteistoimintaa, jossa edistetään ohjattavalle merkityksellisiä prosesseja siten, että ohjattavan tai ohjattavien **toimijuus** ja **osallisuustaju** vahvistuvat.

Prosessit ovat oppimis-, kasvu- työ- ja elämänsuunnitteluprosesseja.

Toimijuus on yhtä aikaa **yksilöllistä ja yhteiskunnallista**: miten ohjattava muovaa omaa elämäänsä ja toimintaansa, miten ohjattava on osallinen yhteisestä, ja miten sosiaaliset rakenteet vaikuttavat ohjattavaan.

Vuorovaikutuskäytäntöjen vertailua ammatillisissa kohtaamisissa (Vehviläinen 2014)

Palvelukohtaaminen

- asiakas tuo ongelman: ammattilainen ratkoo asiakkaan ongelmaa asiantuntijatiedon nojalla
- asiakkaan kertova puhe + neuvojaksot

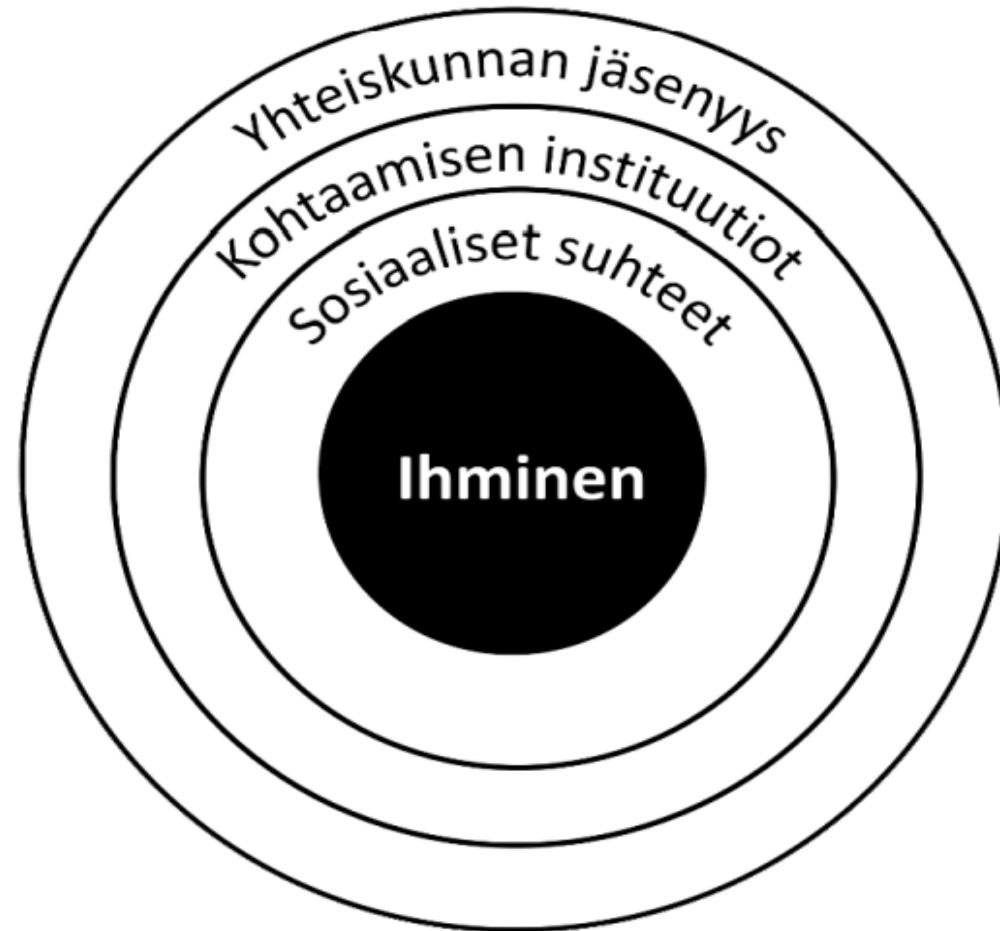
Terapeuttinen kohtaaminen

- asiakas tuo ongelman, ongelmia aletaan yhdessä tutkia jonkin syvemmän problematiikan ilmentymänä
- asiakkaan kerronta + ammattilaisen tulkinnat = yhteinen tutkiva puhe, myötätunnon t. affiliaation korostuminen

Ohjauksellinen kohtaaminen

- aineksia molemmista edellisistä; ongelmia tulkitaan yhdessä mutta myös etsitään ratkaisuja asiantuntijatiedon avulla
- **tasapainottelu** neuvovan ja tutkivan otteen välillä

Taustaksi: Osallisuuden ja hyvinvoinnin suhteista

Kuvio 1: Osallisuuden kehät -mallin keskiössä on ihminen, jota ympäröivät yhteisö, palvelut ja elin-
ympäristö sekä yhteiskunta.

- Osallisuuden ja hyvinvoinnin suhteita kuvaava malli
(Salminen ym. 2021)
- Hyvinvointi toteutuu kun kehät tasapainossa eivätkä estä toistensa toteutumista
 - mikään kehä ei yksin takaa kokonaisvaltaista hyvinvointia

Ohjaus kohtaavana instituutiona

- Ohjauksen instituutioissa ja politiikoissa suuntaudutaan usein **ulkokehään** ja siihen liittyvistä todennettavista muutoksista
 - esim. työssä olo, opiskelu tai onnistunut työ/koulutussiirtymä yhteiskuntaan kiinnittäjänä
- Useat ohjauksen lähestymistavat puolestaan pyrkivät tunnistamaan ohjauksen kokonaisvaltaisuutta asiakkaan kannalta (l. holismia) **kehottaen ottamaan huomioon kehien väliset suhteet**
- Asiakkaat ja ohjauksen ammattilaiset tasapainoilevat siinä välissä

Keskustelunanalyysin suhde ohjauksen normatiivisiin tulkintoihin

- Keskustelunanalyysi ("KA") ei ota kumpaakaan noista näkökulmista lähtökohdaksi → oma teoria vuorovaikutuksesta

esim. Stevanovic & Lindholm 2016

- Laadullinen tallenteisiin perustuva tutkimusote, jossa tutkitaan vuorovaikutusta omana järjestyksenään
- Miten ihmiset rakentavat tilanteiden mielekkyyttä ja "normaaliutta" ja tekevät arkisia ja työtehtäviin liittyviä asioita → kuinka sosiaalinen toiminta rakentuu ihmisten välisissä kohtaamisissa hetki hetkeltä

- Keskustelunanalyttisen tutkimuksen avulla ohjauksen tasapainottelevaa luonnetta voi tarkastella läheltä
- Ei kysytä niinkään
 - onnistuuko ohjaus väline-tehtävässään tai
 - toteuttaako se holistista "ohjausideologista" tehtävää – vaan
 - **mihin pyrkimykseen, intresseihin tai säännönmukaisuuksiin toimijat orientoituvat kohtaamisissaan?**

Neljä näkökulmaa ohjaukseen tasapainoilun taitona

- 1 Ohjaus ja käyttäytymiseen vaikuttaminen
- 2 Ohjaus tukemassa suunnanoton prosesseja
- 3 Päätöksenteko ja aktivoiminen
- 4 Ohjaus itsehavainnoinnin palveluksessa: kannattelevuuden ja tutkivuuden tasapainottelu

1 Ohjaus ja käyttäytymiseen vaikuttaminen asiantuntijatiedon nojalla

Mitä on vuorovaikutus

- Vuorovaikutus on ajallisesti jäsentyvää viestinnän ja toiminnan virtaa, jossa toimijoilla **intersubjekttiivinen tila** l. mahdollisuus säädellä tilanteisesti omaa toimintaansa toisen toimintaa jatkuvasti huomioon ottaen.
- **Multimodaalista** t. monikanavaista: käytetään kielellisiä, äänellisiä, visuaalisia, kehollisia, materiaalisia ja tilallisia resursseja toisiinsa kietoutuneina
- Vuorovaikutusta tarkastellaan merkitysvälitteisenä toimintana ja sen käytännöt ja säännönmukaisuudet ovat toimijoiden aikaansaannos

Taustaksi:

- Neuvo = parittainen toiminto
 - toinen suosittaa toiselle jotain hyödyksi arvioimaansa
 - Neuvon relevanssi = se ratkoo jotain ongelmaa
 - Pyydetty neuvo = pyytjä on tuonut relevanssin itse näkyviin, asemoitunut neuvon vastaanottajaksi
 - Pyytämättä annettu neuvo = neuvoja implikoi tai tuo esiin relevanssin, attribuoi sen vastaanottajalle
 - neuvo asemoi (ainakin tilanteisesti) neuvojan "tietävämmäksi" kuin vastaanottajan
 - neuvo kutsuu vastaanottajalta hyväksynnän osoittavaa vastausta
 - neuvon "suosittavuusaste" ja "painavuus" voi vaihdella

Ja lisäksi:

- Nk. kolmen position rakenne

A: 1 aloitteellinen vuoro, esim. kysymys

B: 2 vastaus

A: 3 vastauksen "kuittaus", sitä kommentoiva tai muuten käsittelevä vuoro, esim. arvio tai neuvo

A: Piia (0.5) Piia () kuunteles
(0.5)

1 A: paljonko on viisikymmentä plus viisitoista?

2 B: öö () mm se- vi- kuuskyt viis?

3 A: no niinpä se on. Hyvä.

1 A: mitenkäs toi liikuntapuoli, harrastatko miten liikuntaa tai hyötyliikuntaa

2 B: no ei nyt pahemmin tule liikuttua, on niin nyt toi työ vienyt mehut että edes salille en ole jaksanu

3 A: juu nonii. Nythän tosiaan suositus on semmoinen että ihan semmosta hik- hengästyttävää sykettä nostavaa liikuntaa saisi olla pari kertaa viikossa ja sitten muuta liikuntaa...

HIV/AIDS-neuvonta (counselling)

- 1990-l. erityisesti tarkasteltu HIV-testauksen yhteydessä tarjottua neuvontaa/ohjausta, ennen testiä tai sen jälkeen
- Ohjauksen tarkoitus on muuttaa ohjattavien käyttäytymistä terveyttä vaalivaan suuntaan asiantuntijatiedon pohjalta -> tieto on tärkeätä saada "läpi"
- Samalla arkaluontoiset (yksityiset, uhkaavat) aiheet
 - Seksikäyttäytymisestä kysyminen
 - mahdollisen sairauden tai kuoleman käsittely
- Strategiat
 - Neuvon tarjoaminen yleisenä informaationa tai hypoteettisen ongelman kuvaamisen jälkeen
 - Nk. Haastatteluformaatti (*stepwise entry*) – neuvon tarve rakentuu näkyviin vuorovaikutuksessa kysymys-vastaus-sekvenssin kautta

Kinnell & Maynard 1996, vrt. Heritage & Sefi 1992; Peräkylä 1995
Silverman et al 1991

Ote 1. Kinnell & Maynard 1996; HIV-counselling

(6) [B02A1.PRT]

1 CO: .hh U:::m (0.5) we we (.) strongly recommend that people use:
2 (0.3) latex rubbers a(h)nd I personally strongly .hhh recommend
3 that women don't assu:me that a man will always carry a rubber
4 with him. .h (0.3) I think that (0.5) if yer goinna be sexually
5 active, it is (1.0) just as (0.3) important for you: to ha:ve a
6 supply of rubbers,
7 (0.3)
8 CL: yeah=
9 CO: =as it is for your pahrtner. .hhh u:::m so that there can be no
10 excuse.

Yhteenvetoa

- Ammattilaisella vahva keskustelun kulun ja sen sisällön hallinta 1. ja 3. position vuorojen kautta
- Ohjauksella pyritään vaikuttamaan asiakkaan toimintaan (käyttäytymiseen tai ymmärrykseen), yleensä terveyden näkökulmasta
- Neuvon tarjoaminen tämän vaikuttamispyrkimyksen suunnassa joudutaan tasapainottamaan suhteessa asiakkaan autonomian ja yksityisyyden normiin
- Kun neuvo voidaan linjata asiakkaan esittämän näkemyksen kanssa, läpimeno todennäköisempää
 - *"Stepwise entry"* ei kuitenkaan käytetty niin paljon kuin muita tapoja – asiakkaan perspektiiviä ei siis välttämättä selvitetty kovin tarkkaan ennen neuvomista
- Kun neuvon relevanssia ei ole mitenkään rakennettu tilanteessa (asiakas ei pyydä eikä ohjaaja rakenna puhuttamalla) = neuvo annetaan kylmiltään ja motivoitumattomalle vastaanottajalle, voi olla pintapuolinen tai turha; seuraa usein passiivista vastarintaa

2 Ohjaus tukemassa suunnanoton prosesseja

Neuvojaksot ohjaavan koulutuksen ohjauksessa

- Variaatio edellisestä: miten asiakkaalle rakennetaan ohjauksessa toimintasuunnitelmia
- Ohjaajan tietämystä voidaan tarjota asiantuntijatietona, mutta se on sidoksissa asiakkaan ilmaisemiin valintoihin ja preferensseihin

(Vehviläinen 1999, 2001, 2001b)

- *Stepwise entry* oli tavallisin tapa antaa neuvo
- Palvelee tässä hieman eri tavoin: ei niinkään muokata maaperää välitettävänä olevalle asiantuntijatiedolle, vaan otetaan selvää mikä olisi asiakkaalle relevanttia ja nostetaan esiin hänen valintansa ja preferenssinsä ja liitytään niihin välittämällä ohjaajan näkemyksiä
- Neuvo voi päätyä haastamaan asiakkaan vastausta; oleellista että asiakas muovaa ymmärrystään asiasta
 - *Stepwise entryn* argumentatiivinen hyöty (pedagogiselle vuorovaikutukselle otollista)
- Opinnäytteen ohjauksessa rakenne toimii myös opiskelijan ymmärryksen tarkistajana, jotta sitä voidaan muovata ja haastaa; vrt. *teaching cycle* (ns. testikysymys-sekvenssi)

Vehviläinen 2001; 2001b; 2014b

1 Ohjaaja: opiskelijan näkemystä hakeva
kysymys tai vastaava

2 Opiskelija: vastaus

3 Ohjaaja vastaukseen perustuva neuvo

Ote (2) "mieleisin harjottelupaikka"

OH: semmostahan se myyntityö on,

OP: mmm

(15.2)

1-> OH: m:::, mt elikkä:(.) elikkä tom- >itseasiassa<
tää on ollu mieleisin
tää (viim- viimine har-)=

2-> OP: =joo:::, ehottomasti
(0.3)

OH: .joo:
(1.8)

1-> OH: jäisitkö tuommoseen työharjotteluun jatkamaan
jos saisit,
(1.8)

2-> OP: noo (.) emmää nyt tonne jäis,
(0.4)

OH: joo=

2-> OP: =mut kyllä mää vois in mennä?,
(0.3)

1-> OH: johonki vaatetusalan liik[kee]seen mennä

2-> OP: [nii]

OH: harjottelijaks .joo:
(1.0)

3-> OH: ja niin sun kannattaa syksyllä mm

3-> syksyllä sitten sillä harjottelurahalla nii
(0.4)

3-> mennäkki,
(1.6)

OH: jos kesän nyt kesää haluat pitää lomam
muutenki ni

OP: joo hahh

- Tämä tapa tarjota neuvoja näyttää olevan tavallinen opinto- ja uraohjauksessa
 - Tulee aineistoissa vastaan
 - uutta tutkimusta ei aiheesta kuitenkaan ole
- Keskeistä mahdollisuus kuulla asiakasta ja tarjota hänelle ensisijainen puheoikeus omaa elämäänsä koskevassa asiassa
- Samalla hyödyntää ohjaajan tietämystä ja kommentoida kuulemaansa

Lisäksi:

- Tärkeä uusi näkökulma: kun opiskelija kuvaa **itseään**, ohjaaja usein kommentoi tätä itsearviota
- Tästäkään sekvenssistä ei tutkimusta vielä mutta tulee jatkuvasti vastaan opinto- ja uraohjauksen aineistoissa
 - Ohjaaja pyytää ohjattava kuvaamaan vahvuuksiaan/ominaisuuksiaan
 - Ohjattava kuvaa t. selostaa
 - Kolmannessa positiossa ohjaaja voi **kehua, validoida ja kytkeä vahvuuksia mahdollisuuksiin tai opittaviin asioihin**

Ote 3. #Paraskoulu-aineisto, ope ja oppilas yksilöohjaus, vahvuus-aihe

OPE: mm eli sul on tämmösiä urheilullisia tämmösiä niinkun asioita elämässä ja ne on (tietyl tavalla) hyviä asioita mut ne on myös vähän unelmia sitten (-) hyvä no sitten meil oli tää luonne "minä pala palalta" ja halusit sä sieltä kertoa vähän et mitä sä oot sinne kirjotellu

OP: no täs on puhelias innostunut päättäväinen järjestelmällinen energinen urheilullinen reilu (-)

OPE: mm joo tosi hyviä hyvä kyllä luonteenpiirteitä ja järjestelmällinen kyllä tuleeks se muuten tuo järjestelmällisyys vaikka koulu koulu

OP: no joo yleensä koska mä haluan että kaikki on ((naurahtaa)) järjesty(-)

OPE: joo

OP: (-) kirjat ja (-) että läksyt pitää olla sillee siististi merkitty ja

OPE: mm ja teet niitä tunnollisesti ja

OP: (joo)

OPE: okei no entäs sit tämmösessä koulun näkökulmasta niin vaikka ryhmätyöt tai tämmöset ryhmäprosessit ni turhauttaaks se sitte jos kaikki ei oo vaikka yhtä järjestelmällisiä tai vastuullisia

Yhteenvetoa - tai: kysymyksiä

- Miten ohjaajan asiantuntemukseen suhtaudutaan? Mikä ohjaajan tieto on "virallista" ja tarjotaan autoritatiivisena? Mikä tarjotaan "valistuneena näkemyksenä" ja mikä mielipiteenä?
 - Koulun opinto-ohjauksessa?
 - Oppilaitosten opinto-ohjauksessa?
 - Uraohjauksessa?
- Millaisia kohteita on tutkimisen ja arvioimisen alaisena?
 - Vaihtoehtoihin kytkeytyvät mahdollisuudet tai rajoitteet
 - Opiskelijan ominaisuudet ja mieltymykset
- Millaiset todistusaineistot toimivat arvioiden pohjana
 - Esim. opintosuoritukset, aktiivisuus koulussa tai oppilaitoksen toiminnassa
 - Oppilaan itse nimeämät ominaisuudet (huom. erit. vahvuuspedagogiikka)

3 Päätöksenteko ja aktivoiminen

- Aiemmin kiinnostus institutionaalista agendaa kuljettaviin sekvensseihin (miten neuvotaan tai tarjotaan tietoa)
- Sittemmin mielenkiinto siinä, millaiseksi toimijaksi asiakas positioituu sen kautta miten hän osallistuu tilanteessa

A Suunnittelujaksot ohjaavan koulutuksen ohjauksessa

- Ohjaavassa koulutuksessa ohjaaja hyödynsi *stepwise entryä* opiskelijan **aktivoimiseen** nk. suunnittelujaksoissa.
 - Opiskelijalle suunnattu kysymys aktivoi tietyn ”tehtäväalueen” tai ajanjakson, opiskelijan vastaus kuvaa suunnitelmia
 - Ohjaajan kolmannen position vuoro validoi tai muokkaa näitä suunnitelmia
 - Oletan että tämä on edelleen hyvin ”uraohjausrelevantti” toimintotyyppi, koska päätöksentekoa usein valmistellaan tiedonhankinnan ja kokeilemisen kautta

Ote 4 ohjaava koulutus Vehviläinen 2001

OH: öö ne päivät menee siinä. Mut sitte ne- on olemassa tietysti se-
hetkinen se on (-) sit on olemassa semmonen pari viikkoo

(1.4)

OH: mites sinä aikana.

(...)

((puhe polveilee muualle))

OH: ... mut tota () niin että mitä pystyy tekemään () tässä loppuaikana ni sä sanot että

(3.5)

OP: täytyy lähteä kiertää joku aamupäivä () täs on ainaki tota noin () lukkosepät (0.6) ois kyllä ihan mielenkiinnost hommaa

(...)

OH: eli näissä () Terholan

(1.8)

OP: mitä nyt näit on

OH: Lukko

(1.2)

OP: Hämeenkadullaki sadan metrin välein lukkioseppiä heh () käy vaa kysymässä sit töitä

OH: emmä tiä pystyyks töitä kysymään mut [niiltä] vois

OP: [ei pysty]

(0.5)

OP: sitä vois- oppisopimusjuttuja

OH: nii () ja ylipäänsä kysyä sitä että (1.0) mun mielestä kannatas lähteä selvittää se että minkä tyyppinen koulutus niinku tämmöses on eduks (..) et mitä kannattas niinkun jos ajattelee tulevaisuudessa... ((neuvo jatkuu))

- Leimallista tässä se että ohjauskeskustelussa koko ajan organisoidaan kurssilaisen kurssitoimintoja ja tekemisiä (siksi keskustellaan aikamäärein, "miten käytät tämän ajan")
- Vastaavaa suunnittelua tehtäneen paljon myös erilaisten apuvälineiden avulla
 - Lomakkeet, "urapyörät", taulukot ja vastaavat -> eri aihealueita joista nostetaan ja ideoidaan "tekemisiä" asiakkaalle
- Tyypillistä myös että opiskelijan neuvon- tai tietopyyntö voidaan muuttaa "tiedonhankintatehtäväksi" (*"tässä onkin sulle semmonen selvitettävä asia jota voit lähteä miettimään"*)
 - **Juuri tämä asiakkaan oman tiedonhankinnan aktivoiminen lienee uraohjaukselle ominainen käytänne**

B Aktivoiminen neuvoa lykkäämällä

- Ohjaavan koulutuksen ohjauksessa ohjaajat neuvoivat empimättä, paitsi sellaisessa ympäristössä jossa neuvonpyyntö oli selkeästi suoraa ratkaisua pyytävä
 - Nimenomaan sellaisessa asiassa jossa ohjattavan tuli tehdä oma valinta tai ratkaisu (ts. siinä asiassa jota juuri oltiin oppimassa)
- Liian suora neuvonpyyntö käsiteltiin "neuvoa pidättämällä" t. lykkäämällä
- Neuvoa ei kuitenkaan kaihdettu antaa vastauksen JÄLKEEN

Ote 5 Vehviläinen 2001b

ohjaava koulutus

Esimerkki 1 [A1.1]

01 OH: .hhhhh ja: (1.2) mt tiety- tietysti (sillo)
02 seuraavalla kerralla keskustellaan sitten:
03 sitten siitä että (0.2)
04 [että mitä konkreettisesti]
05 OP: i-> [MITÄS mä]
06 i-> teen ny tän väliajan sitte herra siunaa
07 i-> mähä niinku aatteli että .hhhhh
08 OH: sitä: hh tää:llähä HÄ h niin.
09 (1.0)
10 OH: se on hyvä kysymys.
11 OP: nii. mul- mu-
12 (.)
13 OP: .hhhhh
14 OH: sis se on hyvä kysymys siinä mielessä että
15 tässä^hn: (.) jokainen ikäänkuin voi sit
16 valmistella nyt sitä: (.) tämmösen kes-
17 kustelun pohjalta että .hhh mitä lähtee
18 tekemään.
19 (0.6)
20 OP: mmhmmm.
21 (0.8)
22 OH: 1-> ni mihin päi- sä kerroit et sulla on joku:
23 1-> (.) juttu.
24 (0.6)
25 OP: 2-> no se oli [just tää-]
26 OH: 1-> [() sä voisit]ottaa yht[eyttäh.]
27 OP: 2-> [terapeut]ti.
28 (0.2)
29 OH: 1-> .hhhhh no (.) jos lähdet sitä asiaa selvit-
30 1-> tä mää nii .hhhh ö: onksulla tiedossa (.)
31 1-> yhtään: (0.5) öööö sellasta: (0.6) sellasta
32 1-> (0.8) paikkaa tai (0.2) tai yhteys, (0.6)
33 1-> ko[ntakti PAIKKAA-]
34 OP: 2-> [O:::N. sielh]ä on tää:
(7 rivin poisto: yhteystiedon selvittelvä)

35 OP: 2-> se on se (.) yhteys. (.) JA SEMMÄ AION
36 2-> tehdä.
37 OH: 1-> mitä sä meinaat siltä- (.) siltä saada aika-
38 seks.
39 OP: 2-> MÄ:: öö (.) katson.
40 (0.5)
41 OP: 2-> mä tota noin ni.hhhhhh hööö aijon aina
42 2-> kii- ilmasta itteni että- että mä oon täst
43 2-> kiinnostunu.
44 (2.0)
45 OH: mt nji
46 (.)
47 OP: 2-> ja tota:: (0.8) ja:- eee jos mahdollisesti
48 2-> voidaan tavata en tiedä?
49 (?: ((niiskaus))
50 (2.4)
51 ((OH alkaa kirjoittaa muistiinpanoja))
52 OP: 2-> ja:: ja- AIJON KERTOJA että mää öö- olen
53 2-> vailla työtä ja etsin itselleni työtä ja aa
54 2-> aij- toivon mahdollisimman .hhhhh sem-
55 2-> semmosta (0.8) mulle sopivaa työtä,
56 (1.0)
57 OP: 2-> jaa- tää (.) taideterapeuti homma on niin-
58 2-> ku semmonen mitä mä oon aina ajatel-
59 2-> lu.
60 (.)
61 OP: 2-> et mä haluaisin siitä tietää enemmän ja,
62 (1.0)
63 OH: 3-> saaks mä (.) semmosen (.) tota:: (0.5) öööö
64 3-> ee .hhhhh vinkin tässä- (0.4) TÄSSÄ VAI-
65 3-> HEESSA.
66 OP: mm-[hm?
67 OH: 3-> [nyt (.) sanoa että
((poisto 6 riviä: OH selvittää että tulossa olevaa asiaa pitäisi käsitellä ryhmässä kin))

63 OH: 3-> saaks mä (.) semmosen (.) tota:: (0.5) öööö
64 3-> ee .hhhhh vinkin tässä- (0.4) TÄSSÄ VAI-
65 3-> HEESSA.
66 OP: mm-[hm?
67 OH: 3-> [nyt (.) sanoa että
((poisto 6 riviä: OH selvittää että tulossa olevaa asiaa pitäisi käsitellä ryhmässä kin))
68 OH: 3-> .hhhhh EHKÄ ei heti nyt tässä tilantees-
69 3-> sa kannata (.) niinkun sanoa että .hhhhh
70 3-> täälloon minä ja minä haluaisin töitä ja
71 3-> oon kiinnostunu nimeomaa tästä ja et
72 3-> mä tulisin teille niinku käymää ja kes
73 3-> kustelemaa tutustumaa. .hhh vaa::n. .
74 3-> hhh vois lähestyä niinku semmosen:: tje
75 3-> donhankinnan ööööö kautta ja:: ja vois
76 3-> lähestyä: (.) .hhh sillä tavalla että nyt
77 3-> haluaa tietoja:: (.) ratkaistakseni tam-
78 3-> möstä (.) niinkunn .hhh .hhhhhhhhh
79 3-> hööö uhm ammatihhhhhh .hhh AMMA-
80 3-> tillista suu:ntautumista...

- Suunnittelujakso ja neuvon lykkääminen kutsuvat opiskelijaa aktiiviseen rooliin toimintansa suunnittelussa ja pyrkivät tarjoamaan tietävän ja osaavan paikkaa hänelle
- Samalla säilyy ohjaajan mahdollisuus reagoida opiskelijan ideoihin niitä muokkaamalla ja määrittellä milloin ideoita on "tarpeeksi"
- Ohjaaja johdattaa keskustelua ja "valvoo" tekemistä

C Työskentelyongelmasta neuvottelu ohjauksellisissa tilanteissa

- Työskentelyn fokuksen muovautuminen psykoterapiassa varh. kiinnostuksen kohde jo 1980-l, huomattiin formulaatioiden merkitys "tulkinnallisen vallankäytön" muotona

Davis 1984

- Psykoterapiassa usein fokusointi ja tutkiva työskentely "liukuvasti" keskustelun virrassa; "tulkinnalliset kaaret"

Peräkylä 2004; Vehviläinen 2003; Bercelli et al. 2008

- Ohjauksessa fokuksesta sopiminen "enemmän sopimuksellista"? Miten työskentelyn kohde löytyy ohjauksellisissa tilanteissa?

Vehviläinen & Svinhufvud 2018; Kontunen ym.
Savander ym., Stevanovic ym.

Yhteistyötä turvaavia käytänteitä

- Ammattilainen tekee tilaa asiakkaan nimeämille aiheille
- Ammattilainen hyödyntää asiakkaan kuvausta kuunnellessaan
 - jatkokysymyksiä
 - **formulointeja (=peilaavia vuoroja)**
 - myötätunnon ilmauksia
- Vuorovaikutuksessa esiintyy kuultuun perustuva selkeä fokus
- Siitä muovataan työskentelyongelmatarjous: *"Voisiko nämä olla niitä asioita joita me lähdettäis yhdessä katsomaan?"*
- Asiakkaan vastaus: *"Joo se kuulostaa tosi hyvältä."*
- Lisäksi työskentelyn suunnittelua sovittuun suunnassa (ts. sovittu fokus on aidosti seuraamuksellinen)
- **Asiakkaalla säilyy episteeminen auktoriteetti ja myös deonttista auktoriteettia, työskentely jäsentyy yhteistyönä**

Vehviläinen & Svinfhufvud 2018; Kontunen et al. 2020; Savander et al. 2019,

Stevanovic ym. 2018

D Päätöksenteko ja neuvottelu ohjauksellisissa tilanteissa

- Tutkimuskohteena kuntoutumisen prosessit: mielenterveyskuntoutujien ryhmäohjaus; kuntouttava työvalmennus

Lindholm et al. 2020; Tiitinen & Logren submitted

- Fokuksessa päätöksentekotilanteet ja erityisesti deonttinen auktoriteetti (=mahdollisuus tehdä päätöksiä ja vaikuttaa toimintaan)
 - Millä ehdoin yhteiseen päätöksentekoon voi osallistua?
 - Kuka voi tehdä ehdotuksia ja kuka ne vahvistaa (etenkin ryhmätilanteissa)

- Mielenterveyskuntoutujien ryhmävalmennus: Osallisuuden ideaaliin orientoituvat ohjaajat toimivat ”osallistumista helpottaen” - samalla päätyvät kohtelemaan yhteisinä sellaisia päätöksiä, joita ei ole rakennettu yhteiseksi
- Kun ryhmäläiset tekevät ehdotuksia, ohjaajien täytyy tasapainoilla sen välillä, osoittavatko huomiota ehdottajalle vai painottavatko ryhmän osallistumisen mahdollistamista
- kun ryhmäläiset vastustavat ehdotuksia – toteuttaen siten toimijuuttaan ja osallisuuttaan - ristiriitaan voi asettua ryhmäläisten autonomia ja ohjaajan ammatillinen näkemys tai pyrkimys

Yhteenvetoa päätöksenteosta

- Yhteisen päätöksenteon idea viittaa ajatukseen että molemmilla osapuolilla on mahdollisuus päättää. Tämä ei kuitenkaan institutionaalisissa kohtaamisissa usein ole mahdollista
- Päätöksentekotilanteita on ohjauksessa monenlaisia – osallisuus vaihtelee sen mukaan
 - Osa koskee asiakkaan elämänvalintoja, osa tilanteessa työskentelyä ja ohjausprosessia
- Päätttäminen ja osallistuminen on yksi tapa rakentaa **toimijuutta itse ohjaustilanteessa**. Tämä päämäärä voi asettua ristiriitaan jonkun muun tärkeän päämäärän kanssa (kuten ryhmän yhteinen päätöksenteko tai tilanteen institutionaaliset tavoitteet, esim. kuntoutumisen tukeminen)
- Toimijuus voi olla myös institutionaalisen agendan näkökulmasta ”liiallista” (vrt. Tiitinen, Logren, Vehviläinen huomenna)

4 Ohjaus itsehavainnoinnin palveluksessa: kannattelevuuden ja tutkivuuden tasapainottelu

Ohjaus itsehavainnoinnin palveluksessa

- Ohjauksen peruspyrkimyksenä voidaan pitää ohjattavan tukemista havainnoivaan positioon, niin että myös omaa toimintaa, ajattelua ja tunteita voi havainnoida
- Tällainen työskentely edellyttää **tutkivaa orientaatiota** eli työskentelyä, jossa käsillä olevien asioiden sisältöä ja perusteita tutkitaan ja syvennetään. Tällainen työskentely on myös psykoterapian ytimessä
- Tärkeätä, että se mistä aletaan puhua – t. kohde – on asiakkaalle saatavilla, ymmärrettävissä ja kestettävissä eli hänellä mahdollisuus tehdä havainnoita siitä
 - Puhutaan ”sietoikkunasta” sekä lähikehityksen vyöhykkeestä

- Tasapainoilua ja siirtyilyä havaintokenttien välillä
 - Mitä asiakas kertoo ja huomaa
 - Mitä ohjaaja huomaa (ja milloin sanallistaa huomaamansa)
 - Formulaatio ja muut toisen puhetta summaavat vuorot työkaluna yhteisen havaintokentän muokkaamisessa

Leiman 2015, Peräkylä ym. 2008; Weiste 2015

- Itsehavainnointiin voi olla vaikea siirtyä ja asiakas voi välttää tai väistää sitä eri syistä

Peräkylä 2005; Tiitinen ym. 2018

- Psykoterapiassa näytetty, miten terapeutti tasapainottelee kannattelun ja tutkivuuden välillä tavassa jolla hän muotoilee interventioitaan

- sijoittamalla kokemusta tunnistavan ja affilioivan ilmauksen ensin ja sitä seuraamaan vahvemmin tulkitsevan (ts. edeltävän vuoron implikoivia merkityksiä esiin nostavan) vuoron

Voutilainen, Peräkylä, Ruusuvuori 2010

- Ohjauksessa vastaava tasapainoilu usein mukana mutta tästäkään ei varsinaista vuorovaikutustutkimusta

- Joskus tulkinnallisen sisällön osoittaminen asiakkaalle voi ohittaa kannattelevuuden → vahvan konfrontoivat jaksot voivat olla osa joitain terapiasuuntauksia

Vehviläinen 2008

- Yksi konfrontoinnin muoto on laittaa asiakas tarkastelemaan sitä, miten hän toimii tässä ja nyt
- Se on tapa tarjota evidenssiä siitä että hänen toimintansa kantaa jotain piirrettä tai esim. ristiriitaa
- Vuorovaikutuksellisesti vaativaa – voi uhata yhteistyösuhdetta
- Joskus silti välttämätöntä toimijuuden esteen tunnistamiseksi

Ote 7 psykoanalyysi

Vehviläinen 2008

puolustautuminen

Viittaus asiakkaan
käyttäytymiseen tässä ja nyt

Extract 6 [II/2/B1:22-24].

01 (1.2)
02 An: I think this feature sticks with you quite tightly that
03 (0.6)
04 () everything must be done for others.
05 (1.4)
06 Cl: yes,
07 (5.0)
08 Cl: yes,
09 (5.0)
10 Cl: yes
11 (.)
12 Cl: .mhhh HHHhhhh
13 (4.0)
14 ?: mt
15 Cl: [But you know there are others
16 An: [(You<
17 Cl: that are even worse than me.
18 (2.0)
19 Cl: Hhhh f(-[-)f
20 An: [(he he ha)
21 An: fBut are there ones that are even better.f
22 Cl: .mhh Even wor[se<]
23 An: [I] rather (.) think you are (0.2)
24 (-) good.
25 (2.0)
26 Cl: Wh[at (good),]
27 → An: [I mean] good in the sense that you >want to<
28 → .hh want to do things for other people,
29 (1.2)
30 → An: Then you call it being bad.
31 (1.0)

Cl: Yes yes but (.) you know there is this (point)
however that,
(1.0)

An: mhh >I think that< these (things) are also connected
in the sense that .hhh that - (1.2) >you< always have
the feeling that you are (0.2) bad and wrong.
(0.4)

Cl: y:e:s,
(.)

An: So that's why you must (0.6) no matter how much you
(0.4) do favours for others (1.0) you are always
the one who is the bad one and done something wrong.
(2.6)

Cl: Yes well I don't (0.2) completely (.) #a# #a# always (0.2)
think like this, hh so don't,
(0.4)

→ An: This is not a reproach.
(1.6)

→ An: But you ()- (.) experience it as a (sort of a) reproach
?: .mth

Cl: I mean [I know that I have this .hhh I have I have
An: [()
Cl: a tendency for this, (1.6) a:nd I have I have (0.4)
a certain weakness, (0.2) here but (0.2) .hh (0.6)
But I mean >I'm not like< a sort of a (0.4) any (1.2)
How shall I put it now (0.4) >sort of< (1.8)
j- je <Jesus syndrome>, hh

An: fmmhh mehf
(0.4)

Cl: May I leave now to the< (1.4) () () () -
(mentions a hospital ward; PA's going to see a relative)
>I must<
(1.4)

→ An: So< (0.3) yes isn't it interesting that, .hh even
to that you need to have permission.

Cl: Yes,

→ An: You are leaving to serve another person.

→ hh Stop serving [me.]

Cl: [Yes we]ll this is a bit .hh (1.0)
mt difficult 'cause . . .

Tulkinta jatkuu

Puolustautuminen

**Viittaus asiakk.
käyttäytymiseen juuri nyt**

Puolustautuminen

**Viittaus
asiakkaan käyttö.**

Pohdintaa

- Aluksi ohjaus kiinnosti keskusteluntutkijoita erityisesti terveyden ja lääketieteen piiriin kuuluvana toimintatapana
- Sittemmin ura-, oppimis- ja kuntoutumisen prosessit sekä myös vertaisohjaus
- ohjauksellisia toimintatapoja käsittelevät KA-tutkimukset kommentoivat **aina tavalla tai toisella tasapainottelevaa jännitteisyyttä**
- Tämä tasapainoilu on mielestäni ohjauksen konstituiva ominaisuus

- Edellä kuvatun pohjalta hahmottui kaksi ulottuvuutta asiakkaan toimijuuteen
 - Toimijuus asiakkaan elämässä siinä kontekstissa johon yritetään vaikuttaa
 - Toimijuus ohjaustilanteessa
- Päätöksenteon ja osallisuuden kysymyksiin keskittyminen on nostanut jälkimmäisen kysymyksen tarkasteluun
- Thomsenin luento; millainen kohtaaminen tekisi ohjattavalle helpommaksi olla ohjaustilanteessa ja ottaa siinä päätösvaltaa
 - Rie kuvasi tapaa jolla ohjattavien deonttista valtaa voi lisätä huomattavasti!
- Ohjausteoreettisesti kiinnostava kysymys on: millainen näiden välinen tasapaino tulisi olla?
 - **Onko molempien oltava yhtä vahvoja?**

- Asiakkaan kanssa askel askeleelta toimiminen auttaa tunnistamaan, missä hänen lähikehityksen vyöhykkeensä on
 - Suhteessa kohteeseen (asiaan jota yritetään työstää)
 - Suhteessa ohjaustoimintaan (millaista roolia ja aktiivisuutta hän voi / haluaa sen suhteen ottaa)

- **Kokeilemalla eteenpäin!**

- KIITOS!

Lähteet

Alhanen, K. 2019 Dialogue in Democracy. BoD

Cooper, M & McLeod, J. 2011. Pluralistic counselling and psychotherapy. London: SAGE.

Horvath, A. O., Del Re, A. C., Flückiger, C., & Symonds, D. (2011). Alliance in individual psychotherapy. *Psychotherapy*, 48(1), 9–16. <https://doi.org/10.1037/a0022186>

Kontunen, J., Weiste, E., Liukkonen, T., Timonen, M., & Aaltonen, J. (2020). Predicting response to interpersonal counselling (IPC) from case formulation : a systematic comparison between recovered and unchanged depressive cases. *Counselling Psychology Quarterly*, 33 (4), 465-489.

Logren, A. 2019. The Management of Experience as a Platform for Social Influence in Health Promotion Groups. Tampere University.

Mittendorff, K. den Brok, P .& Beijaard, D. 2011. Students' perceptions of career conversations with their teachers. *Teaching and Teacher Education* 27 (2011) 515-523

Safran, J.D., Muran, C., Stevens, C. & Rothman M. 2007. A relational approach to supervision: Addressing ruptures in the alliance. Teoksessa C.A. Falender & E.P. Shafranske (toim.) *Casebook for clinical supervision: A competency-based approach*. Washington D.C., American Psychological Association,

Savander E, Weiste E, Hintikka J, Leiman M, Valkeapää, T, Heinonen E, Peräkylä A (2019) Offering patients opportunities to reveal their subjective experiences in psychiatric assessment interviews, *Patient Education and Counseling*.

Sidnell, J., & Stivers, T. (Eds.). (2012). *The handbook of conversation analysis*. Wiley & Blackwell.

Souto, Anne-Mari. (2020). Väistelevää ohjausta - opinto-ohjauksen yksin jättävät käytänteet maahanmuuttotaustaisten nuorten parissa. *Kasvatus*, 51 (3): 317-329. (*Evasive counselling*)

Stevanovic, M., Valkeapää, T., Weiste, E., & Lindholm, C. (2018). Osallisuus ja yhteinen päätöksenteko mielenterveyskuntoutuksessa. *Psykologia*, 53(5-6), 402-420. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:ELE-016807981>

Vehviläinen S. (2001). Evaluative advice in educational counseling: the use of disagreement in the "stepwise entry" to advice. *Research on Language and Social Interaction* 34 (3), 371-389.

Vehviläinen S. (2003). Avoiding providing solutions: orienting to the ideal of student's self-directedness in counselling interaction. *Discourse Studies* 5 (3), 389-414

Vehviläinen S. (2012). Question-prefaced advice in feedback sequences of Finnish academic supervisions. In Limberg Holger, Locher Miriam (eds.) *Advice in Discourse*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 31-51.

Vehviläinen, S. 2014. Ohjaustyön opas. Yhteistyössä kohti toimijuutta. Helsinki: Gaudeamus. (Guide to guidance: together towards agency)

Vehviläinen, S. & Svinhufvud, K. (2018). Työskentelyongelman määrittely opintopsykologin vastaanotolla. *Psykologia* 53 (05-06), 2018

Vehviläinen, S. & Souto, A-M. (2021) How does career guidance at schools encounter migrant young people? - Interactional practices that hinder socially just guidance. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*

Weiste, E., Tiitinen, S., Vehviläinen, S., Ruusuvoori, J. & Laitinen, J. 2020; Counsellors' interactional practices for facilitating group members' affiliative talk about personal experiences in group counselling. *Text and Talk*

Weiste, E. , Stevanovic, M. Valkeapää, T., Valkearanta, K. & Lindholm ,C.(2021) Discussing mental health difficulties in a "diagnosis free zone". *Social Science & Medicine* (1967) 289(2):114364

Wampold, B.F. 2001. The great psychotherapy debate: Models, methods, and findings. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum